

Вивчення теми «Національна революція XVII століття в Україні» за працями академіків В. Смоля і В. Степанкова в курсі історії України на лекціях, семінарських заняттях, підготовці доповідей і рефератів сприяє прищепленню патріотичних почуттів у юнаків та дівчат, любові до рідного краю, Батьківщини, готовність стати на захист її кордонів.

Примітки:

1. Грушевський М. Хмельницький і Хмельниччина. Історичний ескіз / М. Грушевський // Записки наукового товариства ім. Т. Шевченка. – Львів, 1898. – Т. 23-24. – С. 2.
2. Смолій В. У пошуках нової концепції Визвольної війни українського народу XVII ст. / В. Смолій, В. Степанков. – К., 1992. – С. 24-36.
3. Рибалка І.К. Історія України / І.К. Рибалка. – Харків, 1995. – Ч. 1. – С. 272.
4. Смолій В.А. Українська національна революція 1648-1676 рр. крізь призму століть / В.А. Смолій, В.С. Степанков // Український історичний журнал. – 1998. – №1. – С. 3-24; №2. – С. 3-25; №3. – С. 3-12.

В статье анализируются методологические проблемы изучения Национальной революции XVII века в Украине по трудам выдающихся отечественных историков академиков В. Смолья и В. Степанкова. Акцентируется внимание на том, что использование трудов этих авторитетных исследователей является эффективным средством в деле патриотического воспитания студенческой молодежи, формирования национального сознания, возрождения национальной гордости и исторической памяти.

Ключевые слова: Валерий Смолий, Валерий Степанков, лекция, семинар, Национальная революция, Богдан Хмельницкий, гетьман, государство, казачество, Подолье, Вольня.

Отримано: 03.09.2015 р.

УДК 378.147.111

Наталія Лопачька

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ (з досвіду викладання курсу «Нова історія країн Азії та Африки»)

У статті висвітлюються особливості організації самостійної роботи студентів у вищій школі на прикладі викладання курсу «Нова історія країн Азії та Африки».

Ключові слова: самостійна робота студента, вищий навчальний заклад, семінар, лекція, пізнавальна діяльність, знання.

Процес навчання студентів у вищих навчальних закладах на історичних спеціальностях, безумовно, передбачає поєднання різних форм його організації. Здебільшого основними залишаються такі: лекційні, семінарські, практичні, лабораторні заняття

тя, спецкурси, спецсемінари, педагогічна практика, консультації, колоквиуми, контрольні, курсові, бакалаврські, магістерські роботи. Варто зауважити, що лекція посідає важливу роль в організації навчально-виховного процесу вітчизняного вузу. Однак, значення лекції пізнається лише у тісній єдності з усіма іншими формами організації навчально-виховної роботи, насамперед у взаємодії її з семінарськими заняттями та самостійною роботою. Ефективність навчання студента залежить не тільки від рівня засвоєння ним знань, але й від уміння викладача правильно, логічно, структурно подати матеріал, від лаконічності інтерпретації історичних фактів та подій. Важливим інструментарієм у підготовці майбутніх істориків є картографічний матеріал на заняттях з історичних предметів, який формує просторову компетентність і сприяє кращому засвоєнню історичних фактів¹.

Значний дидактичний потенціал у процесі навчання студентів займає самостійна робота. Успішна та правильна організація такої форми дозволяє студентам-історикам не лише орієнтуватися в навчальному матеріалі, але поглиблювати, вдосконалювати свої знання, розвивати пізнавальні здібності, удосконалювати прийоми процесу пізнання тощо. Самостійна робота – це форма організації індивідуального вивчення студентами навчального матеріалу в аудиторний та позааудиторний час. Також дане поняття визначається і як самостійна робота людини. В. Козаков подає наступне тлумачення цього виду діяльності: «...самостійна робота студента – це специфічний вид діяльності учіння, головною метою якого є формування самостійності суб'єкта, що навчається, а формування його знань, умінь і навичок здійснюється опосередковано через зміст і методи всіх видів навчальних занять»².

Чимало науковців зверталося і звертається сьогодні до проблеми організації самостійної роботи студентів у вищих навчальних закладах. Зокрема, серед таких дослідників: А. Алексюк, В. Онищук, В. Козаков, А. Кузмінський, Л. Онучак. Однак проблема ефективної організації самостійної роботи студентів залишається не дослідженою і вимагає подальшого вивчення. Сучасні форми навчання у вищих учбових закладах спрямовані на активізацію діяльності студентів щодо правильної і ефективної організації їх самостійної роботи. Таким чином дана проблема залишається актуальною у науковому вивченні, осмисленні та пізнанні.

Мета статті полягає у розкритті особливостей організації самостійної роботи студентів. Пропонуємо розглянути цю проблему на прикладі дисципліни «Нова історія країн Азії та Африки», що вивчається студентами історико-філологічного факультету в ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янука» у 2014-2015 н.р. на третьому курсі.

Звичайно, що у процесі викладання історичних дисциплін викладач намагається досить чітко організувати самостійну

роботу студентів. Правильна її структуризація дозволяє студентам ґрунтовно засвоїти навчальний матеріал, сприяє їх професійному мисленню, скеровує на формування цілісної картини, в основі якої розуміння історичних подій та фактів. А загалом все це веде до формування історичного мислення студентів.

У традиціях вітчизняної дидактики вищої школи поняття «самостійна робота» студента трактується досить широко. Його розглядають як складне, що має певні компоненти: обов'язкову складову навчальної діяльності студента у процесі здобуття вищої освіти; форму організації навчального процесу; основний засіб опанування необхідних знань; діяльність студента в ході виконання навчальних завдань; самоорганізацію студентом процесу навчання; безпосереднє мислення, міркування (пізнання) студента в ході навчального процесу³. Самостійна робота студентом виконується індивідуально під опосередкованим керівництвом викладача. Успішність виконання завдань у межах самостійної роботи залежить не лише від наполегливості студента в засвоєнні знань, але від того, наскільки вона правильно і методично спланована викладачем.

Навчальний курс «Нова історія країн Азії та Африки» – досить складна історична дисципліна у вищій школі, оскільки передбачає не лише вивчення студентами фактів, подій, але засвоєння великої кількості понять та термінів, які специфічні як у мовленнєвому аспекті, так і не прості у їх змістовній складовій. Основною формою організації у процесі викладання даного курсу є лекція, на якій викладач намагається чітко і лаконічно висвітлити навчальний матеріал, а в його оцінках визначити головні рушії тих або інших подій. Самостійна робота також належить до її основних форм і займає одне із головних місць у процесі викладання даної дисципліни. Тому необхідним і важливим є правильна її організація.

Самостійна робота студентів спрямована на вивчення нового матеріалу, закріплення й удосконалення знань та вмінь, їх контроль. Упродовж навчального року студенти вивчають теми, передбачені навчальною програмою з курсу «Нова історія країн Азії та Африки» (Див. Додаток 1. «Тематичний план курсу «Нова історія країн Азії та Африки»»). У рамках організації роботи, що спрямована на вивчення нового матеріалу, ми пропонуємо окремі теми або питання виносити студентам на самостійне опрацювання. Нами також розроблені матеріали, метою яких є удосконалення знань та вмінь студентів. Це теоретичні положення, запитання, які вимагають самостійного мислення та аналізу (Див. Додаток 2. «Фрагмент завдань, які виносяться на самостійне опрацювання студентами з курсу «Нова історія країн Азії та Африки»»). В усіх завданнях, які наведені у фрагменті, головним залишається спрямованість на пізнавальну діяльність студента. Від найпростішого її типу – репродуктивної (відтворюючої) до більш складніших – частково-пошукової, до-

слідницької. Виконання завдань мають бути чітко контрольовані викладачем, який зобов'язаний врахувати оцінювання кожної складової самостійної роботи, що виконується студентом. Вважаємо, що одним із невід'ємних складових завдань, які виносяться на самостійне опрацювання, має бути творчо-пошукова індивідуальна робота. В зв'язку із цим пропонується написання історичного есе. Альтернативою можуть бути невеликі за обсягом дослідження, наприклад, відомих історичних постатей, діяльність яких відноситься до певної теми навчальної дисципліни (Селім III, Махмуд II, Абду-Азиз I, Токугава Іеясу, Муцухіто та інші). Коли студентам пропонуються вищезгадані види завдань, то це дозволяє досить активно проявити їх творчі здібності. Використання такого підходу вважаємо одним із вагомих рушіїв в організації самостійної роботи, оскільки, останню виконують студенти індивідуально, докладаючи власних зусиль, що сприяє якісному засвоєнню начального матеріалу, формує логічне мислення і є основою в організації ефективного самонавчання.

У межах організації самостійної роботи студентів ми пропонуємо перегляд документальних фільмів, відео-фрагментів, які відтворюють події проблем, що розглядаються на лекційних заняттях з курсу «Нова історія країн Азії та Африки». Відео-матеріали є не лише візуалізованим рядом у процесі навчання, але засобом для формування самостійного мислення студентів. Останні обов'язково мають описати та проаналізувати історичні документальні фільми або фрагменти у письмовій формі, або усних повідомленнях. У такий спосіб ми поєднуємо два необхідні етапи самостійної роботи студента, а саме: початкову організацію, що передбачає постановку навчальних завдань за безпосередньої участі викладача та самоорганізацію, що відбувається переважно без присутності викладача.

З-поміж завдань, у рамках організації самостійної роботи студента, вважаємо за необхідне виносити такі, що сприяють творчому мисленню, активізують науково-пошукову діяльність. Завдання викладача полягає у правильності постановки проблем, лаконічності їх змісту. Важливими компонентами зацікавлюють мотивація та ціль у виконанні завдань студентом. Від початку роботи на лекційних і на семінарських заняттях викладач повинен чітко зазначати, які види діяльності оцінюються як ті, що виносяться на самостійне опрацювання.

Від продуманої організації самостійної роботи студентів залежить якість засвоєння ними вивченого матеріалу. Викладачу необхідно постійно інформувати студентів про всі види діяльності, що передбачені в ході вивчення навчальної дисципліни. Кожен вид самостійної роботи варто оцінювати як у поточному контролі (семінарські заняття, колоквиуми, тести, реферати), так і у підсумковому (залік, екзамен).

Отже, організація самостійної роботи студентів посідає важливе місце у навчальному процесі. Досвід, отриманий у процесі

викладання дисципліни «Нова історія країн Азії та Африки», визначає складність у опануванні студентами історичного матеріалу. Вважаємо, що викладач має досить аналітично, професійно-тенденційно підходити до розробки завдань, матеріалів щодо викладання даного предмета у вищій школі. Особливу увагу необхідно звертати на правильну організацію самостійної роботи, в якій закладати мотиваційний, організаційний, оцінювальний компоненти такого виду діяльності.

Додаток 1

«Тематичний план курсу «Нова історія країн Азії та Африки».

Тема 1. Предмет, історіографія, періодизація, методологія та завдання курсу «Нова історія країн Азії та Африки».

Тема 2. Індонезія у період нового часу (XVII – друга половина XIX ст.).

Тема 3. Криза і розпад Імперії Великих Моголів. Встановлення британського володарювання в Індії.

Тема 4. Османська Імперія та вестернізація (XVI-XIX ст.).

Тема 5. Китай під владою Цінської монархії.

Тема 6. Японія XVII – початку XX ст.: еволюція з об'єкта колоніальної експансії у її суб'єкт.

Тема 7. Іран наприкінці XVIII – у XIX ст.

Тема 8. Арабські країни Азії у XVII – друга половина XIX ст.

Тема 9. Країни Південної Африки у XVII – кінці XIX ст.

Тема 10. Країни Східної Африки у XVII – кінці XIX ст.

Тема 11. Країни Західної Африки у XVII – кінці XIX ст.

Тема 12. Країни Північної Африки у XVII – кінці XIX ст.

Тема 13. Єгипет у XIX – на початку XX ст.

Тема 14. Афганістан у період нового часу: XVI – початку XX ст.

Тема 15. Корея у XVIII – початку XX ст.

Тема 16. Колоніальна політика європейських держав у країнах південно-східної Азії.

Тема 17. Колоніальна експлуатація народів Сходу у XVII-XIX ст.

Додаток 2

*«Фрагмент завдань, які виносяться на самостійне
опрацювання студентами з курсу
«Нова історія країн Азії та Африки»*

**Тема 1. Предмет, історіографія, періодизація,
методологія та завдання курсу
«Нова історія країн Азії та Африки»**

1. Схід на початку нового часу: основні риси суспільно-політичного ладу, земельні відносини.

2. Цивілізації Сходу та їх характерні риси, порівняння з європейською цивілізацією.
3. Чому Схід відставав від Заходу та хто винен?

Форма контролю:

1. Укладення конспекту з даних питань.

**Тема 2. Індонезія у період нового часу
(XVII – друга половина XIX ст.).**

1. Укладіть порівняльну характеристику держав Яви Матарам і Бантам.
2. Охарактеризуйте португальську і голландську агресію проти Індонезії.
3. Укладіть конспект основних подій повстання Дипо Негоро.

Форма контролю:

1. Укладення конспекту з даних питань.

**Тема 3. Криза і розпад Імперії Великих Моголів.
Встановлення британського володарювання в Індії.**

1. Визначте причини кризи і розпаду Імперії Великих Моголів.
2. Проаналізуйте політику Англії в Індії в середині XVIII – середині XIX століть.
3. Охарактеризуйте основні етапи Індійського національного повстання 1857-1859 років.

Форма контролю:

1. Укладення конспекту з даних питань.
2. Укладення схеми-таблиці «Індійське національне повстання 1857-1859 років: основні етапи».
3. Письмово проаналізуйте, яку роль відігравав військовий фактор в Індії (армія сипаїв).

Тема 4. Османська Імперія та вестернізація (XVI-XIX ст.).

1. Проаналізуйте «Епоху реформ» і встановлення колективної опіки над Портою.
2. Подайте аналіз змін в Османській Імперії, пов'язаних з ліберально-конституційним рухом 1860-1870-х років.

Форма контролю:

1. Укладення конспекту з даних питань.
2. Підготовка історичного есе на тему «Зулюм і молодотурки».

Примітки:

1. Лопатська Н. Особливості вивчення історичних постатей у курсі «Нова історія країн Азії та Африки» / Н. Лопатська // Проблеми дидактики історії: збірник наукових праць / [редкол.: С.А. Копилов (голова, наук. ред.) та ін.]. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2013. – Вип. 4. – С. 78.
2. Козаков В.А. Самостоятельная работа студентов и ее информационно-методическое обеспечение / В.А. Козаков. – К. : Вища школа, 1990. – С. 14-15.

3. Шимко І. Проблеми організації самостійної роботи у вищій школі / І. Шимко // Рідна школа. – 2005. – №8. – С. 34.

В статье исследуются особенности организации самостоятельной работы студентов в высшей школе на примере изучения опыта преподавания курса «Новая история стран Азии и Африки».

Ключевые слова: *самостоятельная работа студента, высшее учебное заведение, семинар, лекция, познавательная деятельность, знания.*

Отримано: 09.10.2015 р.

УДК 371.1

Алла Повар

СПІВРОБІТНИЦТВО ВИКЛАДАЧА І СТУДЕНТА В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ СУЧАСНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Проблема оптимізації педагогічної взаємодії, з огляду на рух української системи вищої освіти у напрямку Болонського процесу, постіндустріального вектора розвитку, викликає широкий інтерес у наукових колах. У філософських, психолого-педагогічних, соціологічних дослідженнях це питання сьогодні є надзвичайно актуальним завдяки катастрофічно низькому, непрофесійному, далеко недостатньому рівню здійснення в українському суспільстві виховного процесу сучасної молоді.

У національній доктрині розвитку освіти України в XXI ст., Державній програмі «Вчитель» окремо наголошується на необхідності формування особистості вчителя відповідно до потреб сучасної практики, динамічних змін, що відбуваються в країні та світі. Зрозуміло, цей процес потребує теоретичного забезпечення. Тому дослідження проблеми формування особистості сучасного вчителя видається завданням невідкладним.

Ключові слова: *педагогічна взаємодія, освітній процес, виховний процес, особистість, самопізнання, викладач, студент, діалог.*

Щоб досягти успіху у здійсненні демократичних перетворень в освіті, особливо вищій, необхідно розвивати суб'єктно – суб'єктні взаємини між викладачами та студентами в навчальному процесі та їхні міжособистісні стосунки на засадах діалогу, співпраці та партнерства. Така кардинальна зміна соціальних ролей і позицій зумовлена вимогами часу, новою освітньою парадигмою. Згідно із сучасними філософськими підходами у світовому освітньому просторі відбуваються такі процеси: освіта набуває ознак безперервного пізнання; учень, студент стає здобувачем і виробником особистісних знань; педагог виконує функції організатора навчально-пізнавальної діяльності студентів, процесу набуття ними власного досвіду пізнання; ефективність, гуманістична спрямованість навчального процесу досягаються у спільній діяльності, позитив-